

**M. Császár Zsuzsa: Kisebbség – oktatás – politika a Balkánon
KÖZÉP-EURÓPAI MONOGRÁFIÁK 2.
Egyesület Közép-Európa Kutatására
Szeged, 2011. 160 p.**

A Balkán etnikai viszonyainak és a konfliktusok feltárásának sajátos megoldása az oktatás, oktatáspolitikai felől való megközelítés, melyet a szerző a térséget érintő közel egy évtizedes kutatásai, valamint az oktatásföldrajz területén elért országos elismertsége alapoznak meg. A térségben uralkodó különböző külső és belső érdekeknek az oktatásügy kérdéseit érintő tükröződése az etnikumok közötti együttélés vagy egymás mellett élés függvényében változik. A szerző ezért az egyes államok részletes tárgyalásánál – Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Macedónia (FYROM), Koszovó, Montenegró, Albánia, Románia, Bulgária – képet ad azok kisebbségi helyzetéről, mely alapját képezi a kisebbségi oktatásnak. Többszörös magyarázatot találunk az olvasás során a földrajzi tér vizsgálatának meghatározására. Az egyik maga a Balkán lehatárolásának problematikussága, hisz nincs egységesen elfogadott álláspont erre vonatkozóan, a szerző így a kérdést egyrészt a klasszikus vegyes, részben természetföldrajzi, részben történeti-kulturális-politikai Balkán-fogalom felől közelíti meg. Éppen ezért nem maradhatott ki a kötetből a ma már EU-s tagország Románia és Bulgária kisebbségeit érintő problémák tárgyalása (iszlámkérdés, romakérdés), valamint a görög és török kisebbségek helyzetének elemzése sem. A másik az EU terminológiában előforduló Nyugat-Balkán fogalom, mely lényegében a még nem csatlakozott államokat fedi. A szerző a címben szereplő kisebbség fogalmat a többségi államalkotó nemzet(ek) – kisebbségben élő más etnikai csoportok relációjában vizsgálja, mely az államhatárokon való gondolkodást, vagyis a politikai közösségekből való kiindulást követeli meg. Mivel a Balkánra általában igaz az, hogy az egyes etnikumok szállásterülete az államhatárokat a legtöbb esetben nem követi, jelentős lélekszámban élnek népcsoportok/vallási közösségek kisebbségben, melyek a vizsgálódás tárgyát képezik.

Az egyes fejezetek logikusan felépítve tárgyalják az említett államok etnikai és vallási térszerkezetének legfontosabb tulajdonságait, változásait, a kialakult kisebbségi csoportok történeti és jelenkori szerepét. A szerző arra törekedett, hogy átfogó képet adjon valamennyi kisebbség oktatási helyzetéről – beleértve az alap-, közép- és felsőfokú oktatást – részletesen azonban csak a legnagyobb lélekszámú csoportokat tárgyalja, melyek körében a kisebbségi oktatás egyáltalán felmerülhet és megszervezhető. Így többek között szó esik a horvátországi szerbek, a bosznia-hercegovinai szerbek, horvátok és muszlimok, a szerbiai albánok, a macedóniai albánok, törökök, szerbek, romák, bosnyákok és vlahok, a koszovói szerbek oktatási lehetőségéről és a megvalósult formákról, illetve intézményrendszeréről. Kiemelten foglalkozik a horvátországi (Eszék-Baranya megyei) és szerbiai (vajdasági) határon túli magyarság oktatásával.

A kötet külön fejezetet szentel a muszlimok balkáni jelenlétének történeti szakaszaira, illetve az egyes államok példáján keresztül a muszlimok oktatásügyére. Említésre kerül a Balkán kapcsán az, hogy az iszlám jelenlét jelentős biztonságpolitikai kockázatot jelent Európa számára, hisz a gazdasági életben, s így az oktatásban is tapasztalható a kívülről (Törökország, Közel-Kelet)

érkező tőke megjelenése. Nem maradhatott ki a térség valamennyi államában élő, egyre növekvő lélekszámú roma közösség oktatási ügyeinek ismertetése sem.

A kötetben tárgyalt téma aktualitása abban ragadható meg, hogy az Európai Unió tagság felé tartó nyugat-balkáni államok demokratikus berendezkedésének fejlettségi fokát jól fejezi ki a kisebbségi jogok közül a kisebbségi/anyanyelvi oktatás megvalósulási formája, mint az anyanyelv használatához való jog gyakorlati alkalmazása. Ugyanakkor képet kapunk arról is az oktatásügy példáján keresztül, hogy napjaink Balkánja – mint mindig a történelem során – különböző érdekcsoportok, nagyhatalmi törekvések metszéspontjában fekszik. Az említett belső és külső erővonalak összességében igen különböző folyamatokat generálnak, jogi háttérrel (kisebbségek elismerése, kisebbségi jogok gyakorlása) és oktatási struktúrát feltételeznek és eredményeznek az egyes államokban. Harmadrészt a kötetben hangsúlyozásra kerül, hogy az egész Balkán térség jövőbeli felzárkózásának egyik kulcskérdése lehet az oktatás megszervezésén keresztül a képzett munkaerő megjelenése.

Mérei András